

MALMÖ HÖGSKOLA

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 12 maj 2010

Utskriftsvänlig pdf-fil

[Läs mer om idrott och hållbar utveckling på idrottsforum.org](#)[Läs mer om olympiska spel på idrottsforum.org](#)

Miljöfrågorna står högt upp på agendan i vår tid. Den hotande klimatförändringen tenderar ibland att slå ut alla andra frågor om miljön, men är trots dess allomfattande konsekvenser inte den enda miljöfråga vi måste förhålla oss till. Faktum är att frågan om hållbar utveckling aktualiserades ganska tidigt under framväxten av en ny miljömedvetenhet, och vad som hänt är att hållbarhetsperspektivet fått en allt vidare utbredning. Att perspektivet också fått fotfäste inom idrotten är knappast en nyhet – forumet inrättade en temaside om miljö och hållbar utveckling i mars 2009, men den första texten på det temat dök upp i våra spalter redan 2004. Idag är hållbarhetsperspektivet – mer eller mindre utvecklat – en del av alla arenabyggen och eventarrangemang, med Londons påtagligt miljömedvetna arbete med sommarspelen 2012 som det tydligaste exemplet. Bakom den inriktningen ligger emellertid inte bara värdstadens önskemål och ambitioner, utan ett nytt, detaljerat regelverk inom den olympiska rörelsen. Om detta kan man läsa i en ny bok, *Sustainable Olympic Design and Urban Development* av Adrian Pitts och Hanwen Liao (Routledge), som här recenseras av Karin Book. Vår recensent har tidigare efterlyst den här typen av litteratur, och är påtagligt nöjd med Pitts' och Liaos bok vars kanske främsta bidrag är utvecklade modeller för att värdera hållbarheten för stadsutveckling i samband med olympiska spel.

Nytänkande om idrott och miljö

Karin Book

Idrotts- och fritidsvetenskap, Malmö högskola

Adrian Pitts & Hanwen Liao
Sustainable Olympic Design and Urban Development

238 sidor, hft., ill.

Abingdon, Oxon: [Routledge](#) 2009

ISBN 978-0-415-46762-9

För snart två år sedan recenserade jag boken *Olympic Cities: City Agendas, Planning, and the World's Games, 1896–2012* (John R. Gold & Maragret M. Gold, red) på Idrottsforum.org. Jag vill nu börja med att citera mig själv. Jag avslutade nämligen min recension så här:

En sak som tydligt framkommer, utan att lyftas upp ordentligt på ytan, är miljöproblematiken i ett OS-perspektiv. Jag skulle vilja se tydligare fokus på denna fråga inom OS-litteraturen framöver. Detta är kanske den allra största utmaningen inför framtiden.

Nu håller jag en bok i min hand som faktiskt lyfter just denna fråga, som en del i ett vidare hållbarhetsperspektiv. *Sustainable Olympic Design and Urban Development* är skriven av Adrian Pitts som är professor i hållbar arkitektur (Sheffield Hallam University) och Hanwen Liao, forskarassistent inom arkitektur och konstruktion (University of Greenwich). Således är utgångspunkten i boken inte den idrottsliga utan den rumsliga och planeringsmässiga. Själv är jag i grunden kulturgeograf/stadsgeograf med intresse för hållbarhetsfrågor. Numera arbetar jag på Enheten Idrottsvetenskap med såväl idrotts- som fritidsfrågor. Den bok jag recenserar här måste därför betecknas som ämnesmässigt ytterst intressant för mig. Och jag läser den med mestadels stor behållning. Särskilt intressant är det att läsa en bok om OS, när OS (i Vancouver) pågår som bäst. Dock var det en icke positiv upptäckt att boken uteslutande (med undantag av

några meningar) handlar om sommar-OS. Tyvärr är det nästan alltid så. OS är på något vis synonymt med sommar-OS. Jag vill hävda att vinter-OS är minst lika viktigt att belysa ur ett hållbarhetsperspektiv som sommar-OS. Fast med tanke på att boken handlar om urban utveckling förstår jag att sommar-OS känns mer relevant att analysera.

Jag har ett litet problem då jag ska skriva min recension. Jag vill gärna i korta ordalag återge de viktigaste dragen och slutsatserna i varje kapitel. Detta låter sig inte tillfullo göras i kapitel 8 och 9, som jag tycker är de kapitel som är bokens viktigaste. Kanske inte de som för stunden är de trevligaste att läsa, men likväl de viktigaste. Det är i dessa kapitel som författarnas verkliga bidrag presenteras, i form av en "metod" för utvärdering av hållbarheten för stadsutvecklingen i samband med ett OS. Då metodens uppbyggnad presenteras används modeller, scheman och figurer. Dessa går inte att återge i text. Därför kommer inte genomgången nedan att göra dessa kapitel rättvisa.

Jag hade egentligen inte behövt summera boken, som jag gör nedan. Bokens avslutningskapitel kunde istället kopierats. Det är dels en sammanfattning av bokens huvuddrag och andemening, dels en diskussion av de viktigaste slutsatserna och en framåtblick. Ändå väljer jag att med egna ord (inte alltid desamma som i bokens avslutningskapitel) göra en kort resumé av det som jag uppfattar som de olika kapitlens huvuddrag.

Boken är indelad i tre delar. Del 1 (kap 1-2) är en bakgrundsdel. Del 2 (kap 3-6) tar upp olympisk design och utveckling förr och idag. Del 3 (kap 7-11) handlar om utvärdering av den urbana OS-relaterade utvecklingen ur ett hållbarhetsperspektiv.

Kapitel 1 är ett introduktionskapitel som, såsom jag läser det, genom att definiera och diskutera fyra begrepp/bakgrundsvariabler ger en bakgrund till hela boken. Det första är *hållbar utveckling*, eller egentligen hållbarhet och utveckling, vilket innefattar såväl miljömässig som ekonomisk och social hållbarhet (i enlighet med resultatet från FN-konferensen i Rio 1992). Nästa begrepp är *bebyggelse*begreppet. Sedan byggs dessa två begrepp ihop och *hållbar urban form* diskuteras. I nästa steg kommer OS in i bilden och *olympisk urban påverkan* tas upp. Här slås avslutningsvis fast att:

” De Coubertin anordnade 1910 en olympisk arkitekttävling för "Modern Olympia" och hade en vision om hur den olympiska inramningen skulle harmoniera med idrotten, litteraturen och konsten och uttrycka ett samspel mellan natur och människa.

"This book, in devising the evaluation framework for Olympic urban intervention, places emphasis on issues with greater impact at the urban or regional level in the overall structure" (s. 9). Kapitlet avslutas sedan med en kort summering av den organisatoriska strukturen inom den olympiska rörelsen, bland annat ansvarsfördelningen mellan IOC och värdstaden.

Kapitel 2 (Olympic history and its urban context) är en kort tillbakablick på OS och förhållandet till staden. Bland annat skrivs en del om De Coubertins betydelse för att OS återuppstod och hans syn på det. De Coubertin anordnade 1910 en olympisk arkitekttävling för "Modern Olympia" och hade en vision om hur den olympiska inramningen skulle harmoniera med idrotten, litteraturen och konsten och uttrycka ett samspel mellan natur och människa. Han vände sig mot byggande av alltför stora arenor (vilket fortfarande är en aktuell fråga). Stockholm stadion, uppförd för OS 1912, hyllades av De Coubertin. De Coubertin levde inte länge nog för att få uppleva "his Games widely translocated throughout the world, and if he had done, he might have been disappointed to see the over-lavish settings, astonishing construction costs, and unbridled leverage of Olympics for the satisfaction of local interests" (s. 19). Under efterkrigstiden har OS alltmer kommit att ses som en katalysator och "fast-track" för att genomdriva storskaliga urbana projekt. Under det senaste decenniet har emellertid hållbarhetsaspekten på OS börjat uppmärksammas alltmer. Miljön kom under 90-talet att bli den tredje pelaren inom olympismen. Författarna konstaterar att mängden litteratur inom området OS och hållbar utveckling har ökat, men att det finns ett kunskapsglapp, nämligen heltäckande, konkreta analyser som kan ligga till grund för nya mål och strävanden. Denna bok syftar till att överbrygga detta glapp. En central term i boken är "Olympic urban development", med vilket menas alla typer av utvecklingsprojekt som föranletts av värdskap för ett OS. Såväl direkt som indirekt OS-relaterad stadsutveckling måste beaktas.

Kapitel 3 (Urban Development) tar upp OS roll för stadsutvecklingen under olika perioder. Detta görs med utgångspunkt i olika teman. Först ges en översikt över OS-relaterad urban utveckling och praktik över tiden, där vi får uppleva hur OS kommit att påverka värdstäderna och dess planering i kraftigt ökad omfattning. Vidare presenteras hur OS-planeringen relaterat till olika gällande planeringstraditioner. Avslutningsvis ses också till effekterna av de olika strategierna, till exempel lokaliseringsstrategier. I hög grad fokuserar kapitlet på hur olympiska anläggningar integreras i stadens bebyggelse och utveckling. Här lyfts bland annat Sydney-OS, som fick etiketten "grönt OS", vilket delvis kan ifrågasättas. Till exempel byggdes enorma arenor som efter OS haft begränsad användning. Detsamma gäller Aten, som stod värd 2004. Peking-OS grandiosa planering kan bland annat kritiseras på den punkten att den inte sammanfaller med stadens övriga, långsiktiga planering utan istället bidrar till att stärka obalansen i staden. I jämförelse är Londons OS-planering inför 2012 mer i linje med stadens övergripande planering med huvudsyftet att stärka stadens östra delar. Kapitlet lyfter att i det stora OS-planeringspaketet ingår inte bara de direkta OS-anläggningarna (såsom arenorna och OS-byn) utan även indirekt OS-relaterade anläggningar/infrastruktur (såsom transportsystem, turistservice och en attraktiv stadsmiljö). Beroende på hur dessa hanteras får OS olika avtryck i staden: "Decisions on what should be included in the Olympic development

package require wisdom in the decision-making, and come from a thorough understanding of the city's traditions, attributes, problems and needs" (s. 41). I kapitlet presenteras vidare olika modeller för lokalisering av OS-anläggningar.

Kapitel 4 (Sport venues design and development) analyserar utvecklingen av idrottsanläggningarna över tid och utifrån olika variabler. Fyra drivkrafter bakom utvecklingen av anläggningar identifieras: 1) Utvecklingen av idrotten 2) Ökade servicekrav 3) Marknadsföring och ekonomiska intressen 4) Miljömässiga krav. Utvecklingen av mängden idrotter i OS har naturligtvis påverkat behovet av olika anläggningar. De tidiga OS kunde i princip hållas på en arena. Simning till exempel hölls i naturliga vatten. En allmän trend över tiden har varit att allt fler idrotter äger rum i inomhus- istället för utomhusanläggningar. De ökade servicekraven handlar bland annat om ökad komfort för tävlande, åskådare och media. När det gäller marknadsföring och ekonomisk utveckling lyfts bland annat betydelsen av att anpassa arenorna. Drivkrafterna bakom byggandet av allt större arenor tas upp, men även de negativa sidorna av det, såsom underhållskostnader och en överkapacitet efter OS. Miljökraven infördes på 1990-talet. 1999 introducerades Olympic Movement's Agenda 21 vilken ställer krav på att miljöbedömningar och miljöplaner är en del av OS-planeringen.

Kapitel 5 (Olympic village design and development) innehåller en presentation av den historiska utvecklingen av OS-byarna samt en sammanställning av dess fysiska karaktäristika, såsom typ av byggnader, läge i staden med mera. Vidare diskuteras hur OS-byn kan användas efter OS och svarar mot en post-olympisk efterfrågan. Det viktigaste kravet på OS-byn är att den ska erbjuda bekvämlighet för de tävlande under OS, men i allt högre grad har byns inpassning och anpassning i staden kommit att bli viktig i bedömningen av IOC. Avslutningsvis har även hållbarhetsaspekter såsom energiförbrukning, material- och resursanvändning med mera kommit att lyftas också i frågan om OS-byn.

” IOC:s inblandning i utvecklingen av OS-värdstaden varar i hela 15 år, genom den så kallade OS-cykeln.

Kapitel 6 (The olympic impact on host cities) spinner vidare på tidigare kapitel genom att visa på möjliga effekter av OS-satsningarna på värdstaden. Med OS-satsningarna förstås även här olympisk urban utveckling. Effekterna delas in i olika kategorier. Först behandlas fysisk och miljömässig påverkan. Därefter den socio-ekonomiska påverkan, där till exempel byggnationens effekter på tillkomst av arbetstillfällen och på fastighetsmarknaden diskuteras. Socio-politiska effekter är nästa kategori, vilka trots att Olympic charter förbjuder politisk vinning av spelen, inte är helt betydelselösa. En aspekt som lyfts är risken för att IOC:s krav står i konflikt med synen på OS bland lokala invånare och organisationer. En annan är de problem som kan följa då organisationerna vill dölja det "fula" och problem, såsom slum. Det leder vidare till nästa kategori som rör omflyttning/förflyttning (displacement) och tvångsförflyttning till följd av OS. Dock påtalas att omflyttning kan vara av både positivt och negativt. Den sista kategorin som behandlas är de socio-kulturella eller socio-psykologiska effekterna, såsom stolthet, intresse och engagemang.

Kapitel 7 (Infrastructural requirements to stage the modern games) fokuserar på de krav som IOC ställer på värdstaden i fråga om infrastruktur. IOC:s inblandning i utvecklingen av OS-värdstaden varar i hela 15 år, genom den så kallade OS-cykeln. Den omfattar hela processen från att staden redan innan ansökningsprocessen ser över sina möjligheter utifrån de riktlinjer IOC satt upp tills värdstaden utvärderas enligt IOC:s mall efteråt. I kapitlet listas en rad dokument som styr den urbana infrastrukturutvecklingen i OS-staden. Ibland kan de långsiktiga hållbarhetsmålen dock hamna i konflikt med målet att skapa ett fantastiskt OS: "It should be remembered that the evaluation methods employed by the IOC and IFs are based on their interest in promoting the Olympic Movement and running a successful event, rather than local long-term environmental sustainability even though it is claimed to be an important consideration" (s. 122). Kapitlets sista stycke summerar målsättningarna för infrastrukturutvecklingen i samband med OS.

Kapitel 8 (Sustainable Olympic urban development) är det första av de två kapitel vars syfte är att presentera en utvärderingsmetod för OS-relaterad utveckling. Författarna framhåller här behovet av (men även svårigheten i att finna) heltäckande utvärderingsmetoder, istället för enbart avgränsade, specifika mätredskap, för att fånga upp hållbarhetens alla dimensioner. I kapitlets första del presenteras några existerande utvärderings- och mätmetoder kort. Därefter presenteras den stegvisa uppbyggnaden av den egna föreslagna utvärderingsmetoden (eller kanske vi ska kalla det "utvärderingssystem"), med en mängd olika faktorer och indikatorer.

Metoden vidareutvecklas och konkretiseras sedan ytterligare i kapitel 9 (Proposed evaluation framework for the Olympic city). I metoden ingår följande övergripande kriterier (som sedan är nedbrutna i en rad värderingsbara underkriterier):

- Strategiska utvecklingsmål
- Översiktsplaner, fysisk planering och val av lokaliseringar/platser
- Energiförbrukning
- Vattenförbrukning/hushållning
- Material och strukturer i de olympiska anläggningarna
- Transporteringar

- Användning av anläggningar och infrastruktur efter OS
- De olympiska anläggningarnas funktionalitet
- ~~Mjällalen~~

De olika kriterierna viktas på olika sätt, bland annat med utgångspunkt i att kriterier med en global påverkan väger tyngre än faktorer med endast lokal påverkan.

Kapitel 10 (The London 2012 Olympics) fokuserar inledningsvis på förberedelserna för OS i London 2012 primärt med hänsyn till hållbarhetsaspekten. Författarna konstaterar att det fortfarande är för tidigt att veta hur utfallet i London blir, men att det verkar finnas en stark ambition att skapa ett hållbart OS med hållbara effekter efteråt. Kapitlets andra del är en test av den utvärderingsmetod som presenterades i föregående kapitel, i form av en jämförelse mellan OS i Peking 2008 och OS i London. Inte helt förvånande får London högre poäng än Peking. Kapitel avslutas med en kort utvärdering av själva utvärderingsmetoden.

Kapitel 11 (Conclusions and recommendations) är, som nämnt ovan, en kortfattad summering av innehåll och slutsatser samt en framåtblick. I den sistnämnda framhålls bland annat den typ av utvärderingsmetoder som presenterats i boken bör ligga till grund för utvecklingen av riktlinjer och checklistor som kan användas i OS-sammanhang, men också att kunskapen från OS ska användas i samband med andra storskaliga evenemang. Avslutningsmeningen lyder: "It is hoped that the information presented here has the potential to create such a step and has some potential to improve understanding and the creation of sustainable development in future Olympic Games" (s.220).

Ja, det hoppas jag också!

Bokens främsta förtjänst är det relevanta ämnet, en överlag bra och intressant framställning, den rika mängden exempel och, inte minst det konkreta försök som görs att faktiskt ta fram en utvärderingsmetod. På bokens minuskonto hamnar att det i flera av kapitlen blir ett rabblande av faktorer (samt att bokens sidor lossnade allteftersom).

Kan jag rekommendera boken? Ja, det kan jag. Men dess plats på akademiska utbildningar är kanske inte given. Jag vill dock slå ett slag för att hållbarhetsperspektivet framöver lyfts in som en naturlig del inom sport management. Boken kan utgöra en bra utgångspunkt för detta. Förvisso fokuserar den på OS, som i skala och betydelse inte kan jämföras med något annat, men diskussioner, faktorer, modeller med mera som presenteras kan mycket väl användas som utgångspunkt för en diskussion kring hur hanteringen av hållbarhet och strategier för detta kan användas i andra, mer småskaliga sammanhang. Det kan till exempel gälla planeringen av en ny idrottsarena... och det är ju en aktuell fråga.

© Karin Book 2010.

 Hitta bästa pris på boken hos Prispallen.se

 Kjøp boken fra Capris.no

 Sammenlign priser på bogen hos Pensum.dk

 Buy this book from Amazon.co.uk

 Buy this book from Amazon.com